

անկողնի ուղիղ զարգացումն անհրաժեշտ է հարկումն նորից սկսել և իրենց մէջ փող հաւաքել, որպէս զի փաստաբան բռնին և իրենց զորքը պաշտպանեն թուրքերի դէմ Սակայն նոյն իսկ զիւղացիները միջև տարաձայնութիւններ կան, ոմանք մինչև այժմ եղած զուր ծախսերն ի նկատի առնելով չեն ուզում ստորագրութեան մասնակցել, իսկ ոմանք էլ պահանջում են, որ փաստաբանի հետ նստարի միջոցով պայման կապուի, ապա թէ զորք սկսեն:

Ստացանք Բագուի Մարդասիրական ընկերութեան 1889 թուականի տարեկան հաշիւը: Առ 1-ն յունուարի 1889 թ. ընկերութիւնը զուտ դրամ ունեցել է 41,445 ր. 65 փ., մուտք եղել է 3,385 ր., իսկ առ 1-ն յունուարի, 1888 թ. խաղաղութեան տուն ունեցել է 4702 ր. 50 փ., դարձուածական գումար այդ թուին եղել է 4903 ր. 74 փ., ստացուել է նաև գրադարանի գումար երեկոյթից, նուէրներից 2039 ր. 60 փ., նոր ուսումնարանի շինութեան գումարը հասել է 28,867 ր. 10 կոպէկի. նոյն թուին պայմանաւոր գումարներ մնացած են եղել և էլի ստացուած են ընդամենը 2,175 ր. 14 փ., ընկերութեան մօտ եղած պահեստի գումարները՝ դարձել են 13,463 ր. 51 փ., ընդամենը հաշուելիքը եղել է 100,982 ր. 24 կոպէկ: Ընկերութիւնը ծախս ունեցել է դարձուածական գումարներից 4,901 ր. 91 կոպէկ. դրադարանի գումարից ծախս եղել է 893 ր. 32 փ., նոր ուսումնարանի վրայ ծախս եղել է 27,542 ր. 96 փ., Բագուի տեղական ուսումնարանին—20 ր. 84 փ., և որոշած. Վարդապետի դպրոցին տրուած է 160 ր. 37 կոպէկ և այլու Ընկերութիւնը 1889 թ. ընթացքում ունեցել է 14 նոր անփոփոխ անդամ և 19 տարեկան անդամ: Ընկերութեան խորհրդի նախագահը եղել է Խո. Անտոնեան. անդամներ՝ Մ. Շահգիւհանեանց, Ն. Սահարեանց, Մ. Վարդապետեանց, Բ. Մ. Չալիեանց, Թ. Ամիրեանց. դանձապա՝ Ղուկասեանց, հաշուապահ՝ Տէր-Մարկոսեանց, ատենադպիր—Ա. Վարդապետեանց:

Ստացել ենք պ. Մարկոս Գորիսեանեանից տպագրուած համար հանգուցակ Պետրոս Շահեանի չիլրի վրայ մահարձան կանդիդատուրայի նպատակով եղած նուիրատուութեան ցուցակը: Նուիրել են Փիլիթեան ընկերութիւն 150 ր., Ալեքսանդր Մանթաշեան 25 ր., Վարդապետ Գորիսեանեան 25 ր., Պողոս Մելիք-Ղազարեան 20 ր., Գրիգոր Մեղրիկեան 25 ր.:

Վերջին ժամանակներս երկաթուղային գծի վրայ հեռադրական թելերի պահպանութիւնը զգացուելով, որոշուած է երկու թելի վրայ երրորդն էլ աւելացնել:

Մայրաքաղաքի թերթերը հազորդում են, որ Վասպից ծովի վրայ բացի Վաւկաղ և Մերիտիք ընկերութեան նաւերից, բախելու են նաև Վոլգայի վրայի «ամերիկական նաւադնայութեան» տէր Ա. Ա. Չելեկի նաւերը:

Ղազարեան դատաւի Բ. զիւղում հետեւել ցաւալի դէպքն է պատահել: Ներկայիս ժամը 10-ից 11-ը յանկարծ մի սողմով է բարձրանում մի տան մէջ հանրահանդես իսկոյն հաւաքուած են և տեսնուած են նոյն տան տղայ Վարդապետի արեան մէջ տապալուած: Նրանց հարցին, թէ իրեն ի՞նչ պէտք է, նա յայտնում է, թէ միայն իւր կնոջն է տեսել, ուրիշ ոչ ոք չէ: Վ.ն 25 տարեկան էր և 3 տարի է, որ ամուսնացած էր: Նրան դաշտով էին վերջ հասցրել և այն այնքան ծանր, որ հետեւել օրը վախճանում է: Վնջը հարց ու փորձ անելով խմբում են, որ Վ.ին սպանողը Գ. անունով մէկն է լինում, մինչդեռ սկիզբներում մի ուրիշի՝ Ս. անունն է տա-

լիս եղել: Սպանութեան երեկոցան կինը բոլոր շնորհի «գոմ» է անում և ինքը սկսում է յաճախ դուրս ու տուն անել: Վ.ի նկատողութեանը՝ թէ ինչ է այսքան դուրս ու տուն անում, կինը շատ անխառն է: Բնիք ք. րանն է, դուքին՝ Վ.ն չորերը հագին, զուլում օջախի ջարի վրայ է դնում և այնպէս քնում. յանկարծ դաշտին հարուածը նրան տեղից վեր է թռցնում: Գ. բանտարկուած է, իսկ կինը դեռ ազատ է:

ՌՈՒՍԻԱՅԻ ՔՐԻՍՏԻԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՐՈՒՄ ԵՆԻՔ

—Պետական կալուածների միւնիստ. ընկերութեան որոշել է 3000 ռուբլի նշանակել այդբանական ցուցահանդէս կազմելու նպատակով: Այդբանութիւն սիրողների Գ. ընկերութիւնը խնդրամատոյց է եղել, որպէս զի այդբանական պտղապահութեան և բանջարաբուծական այն ուսումնարանները, որոնք գտնուած են պետական կալուածների միւնիստութեան հսկողութեան տակ, մասնակցեն այդ այդբանական ցուցահանդէսին:

—Վայսերական տնտեսական ընկերութիւնն առաջարկութիւն է անում զիւղատնտեսական գործիքների շարժական ցուցահանդէս կազմելու: Յուշահանդէսի նպատակն է լինելու գիւղացիներին ամենապարզ գործիքների հետ ծանոթացնելը:

ՀՈՒՈՒ ԱԶԳԻՅՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՐՈՒՄ ԵՆԻՔ

(Վերջ)

Առանձնապէս զարմանալի է յոյգերի ազդեցութիւնը կամաւոր շարժողութեան միանունների վրայ: Նայեցէք բարկացած մարդուն, նեւադային եռացող զրդիւնը շարժման մէջ է դրել բոլոր միանունները: Նա համակարգութիւնը, մարդ չէ կարողանում մի տեղ կանգնել. սկսում է սեղմել բութեցները, նա պահանջ է դրում աւելորդ ոյժը դրած դնել մի բռնի վրայ. նա կորուսում է, փչում է ինչ որ ձեռքն է ընկնում. խիտում է անունը առարկաներին կամ յարձակում է իրեն բարկացող մարդու վրայ: Մինչև անգամ զօրեղ կամբի տէր և իրենց զսպել կարողացող մարդկանց միանուններն էլ բարկութեան ժամանակ շախմատ սեղմում են և նրանք անգիտակցաբար նրմանում են ջղաձգութեամբ բռնուած մարդկանց և հարձակ են իրր թէ կարողանում են ծածկել իրենց պաշարած յոյգը: Սակայն ինչ որ պատահում է բարկութեան ժամանակ, նոյնը կրկնում է և միւս յոյգերի ժամանակ: Միանունների վրայ յոյգերի արած ազդեցութիւնն այնչափ մեծ է, որ այդ ազդեցութիւնից փոխում է միանունների ձեւը, մասնաւոր դէպքեր միանունների ձեւը: Այս պատճառով մարդկանց դէմքի արտայայտութիւնից կարելի է զատել նրանց բնաորութեան մասին. այնպէս իմանալ թէ որ յոյգերը արեւաբնու են եղել նրանց հոգեկան յոյգերի մէջ: Մէկի դէմքը պարզ աւում է, որ նա չար մարդ է, այսինքն նրա հոգուն յաճախ պաշարում է չարութիւնը. միւսի դէմքը ուրախութեամբ է փայլում: Նշանակում է, որ այդ մարդը միտ բաղդով է շրջապատուած. մէկի երեսից թափում է նրա հպարտութիւնը. միւսի դէմքն աւում է, թէ այն մարդուն սովորական է ունենալ նուազութեան զգացում: Յոյգերի դէմքի միանունների ձեւը, հետեւաբար և դէմքի արտայայտութեան վրայ արած փոփոխութիւններն այնչափ խոր են, որ նրանք կարող են ժառանգականութեամբ անցնել: Ձախին մարդկանց յոյգերի ազդեցութիւնը միանունների վրայ այնպէս մեծ է լինում, որ այդ ազդեցութեան հետևանքները մնում են երկար ժամանակ նոյն իսկ յոյգի անցնել:

*) Տես «Նոր Կար» № 15:

լուց յետոյ: Սպաշտ օրինակ մի տիկին հիւրանոցի ընդհանուր սեղանի նստած ժամանակ սաստիկ յոյգեցաւ, որովհետեւ նրա վրայ ներկայ եղողները նայում էին, և աչքի արեւանդանները յաճախեցին յետոյ այլևս չկարողացաւ բարձրացնել և սոյն երկոյթը անյայտացաւ: Միայն երկար բռնկութիւնից յետոյ Գ. չէն պատահում մարմինն այս կամ այն մասի շարժողութեան ընդունակութեան կորուստը զօրեղ յոյգի, մասնաւոր ընտանեկան ընկնող յոյգի ազդեցութեամբ (երկիւղի կամ վախի) Նրանք այդպիսի յոյգերին հետեւում է կատարեալ անդամաւորութիւն, ի հարկէ աւելորդ, բայց հիւանդի համար իրականի նշանակութիւն է ունենում և չէ անցնում, մինչև որ և միջոցով օրինակ, նոր յոյգով (երկիւղով կամ ուրախութեամբ) չոչնչանայ: Նախկին յոյգի ազդեցութիւնը Բ. միջի այդոյ նկատուած է, որ համարակալական ամեն մի զօրեղ յոյգի ժամանակ խիստ կեցում են հիւանդանոցներն այնպիսի հիւանդների, որոնց մարմինն զանազան մասերի միանունները կծկուած կամ բռնուած են լինում: Չղաձգութեամբ Վախի ազդեցութեամբ զիւղաւոր երեկոյթը յայտնի է ամենին: Մինչև անգամ սաստիկ հաղը երբեք առաջանում է հոգեկան յոյգերից: Կատարել նաև յարձակումից զրաւած երկիւղը երբեքն այնպիսի մեծ է լինում, որ չըզդողութիւն է պատճառում մարդուն և մինչև անգամ մահ, երբ չուր ամենին կծած էլ չէ:

Յոյգերի ազդեցութիւնը մեծ է նաև ակամայ շարժողութեան միանունների վրայ: Ամեն որ զիւղէ, որ իւրաքանչիւր հոգեկան զօրեղ շարժումն արագացնում է սրտի բարկութեամբ, որին յաճախ հետեւում է սրտի շարժման թուլութիւն և ուշաթափութիւն: Նմանապէս յայտնի են դէպքեր, որ յոյգերի ազդեցութեամբ սրտի զօրեղութիւնը բոլորովին բնահաստում է և մարդ սնունում է: Հանրածանոթ է նաև յոյգերի ազդեցութիւնն արեւնաւոր անոթները կառավարող միանունների վրայ. անոթի կամ բարկութեան ժամանակ արեւնն արագութեամբ հոսում է դէպի դէմքի և մարմնի ուրիշ մասերը. (ամենից կամ բարկութիւնից կարելի է) երկիւղի ժամանակ արեւնն արագութեամբ հեռանում է կաշուց (զուստուելը): Յոյգերի ազդեցութիւնից արեւն հոսում է դէպի մարմնի, որ և է մարդ երբեքն այնքան սաստիկ է լինում, որ նոյն անգամ արեւնով լցուած, ուշաւում և ապա թարախ է կապում: Մասնաւոր այս պատահում է յաճախ անդամաւորութեան ներկայ եղող մարդկանց, որոնց մարմինն համապատասխան տեղերում արեւնային բծեր կամ ուռուցքներ են երեւում: Արանք էլ անցնում են անդամաւորութեան յետոյ. կան մարդիկ, որոնց ամեն մի յոյգն արեւնը բշում է անոթից և անոթը սաստում են: Ամենին յայտնի են խոքի այսպիսի արտայայտութիւններ. մարդիկ երկիւղից «ուշ» կամ որ և է զրդեղ յոյգերից «ուշ» և այսպիսի արտայայտութիւնները բոլորովին արտայայտում են բանի կռիւները, որովհետև առաջին դէպքում արեւն հեռանում է կաշուց, իսկ երկրորդ դէպքում արեւն արագութեամբ վաղում է դէպի կաշին և բնականաբար մարդս զգում է ցուրտ կամ տաք: Յոյգերի ազդեցութիւնն արեւնաւոր անոթների միանունների վրայ երբեքն այնպէս սաստիկ է լինում, որ արեւնաւոր անոթները պատահում են: Պատահում են դէպքեր, որ երկիւղից կամ ուրախութեանց զիւղի ուղեղի անոթները պատահում են, որից առաջանում է կաթնաւոր: Նոյնն է պատահում երբեքն թոքերի անոթների հետ: Ի միջի այդոյ յայտնի է մի դէպք, որ պատահեց մի տիկնոջ հետ: Մի գործ յանկարծ ընկնում է տիկնոջ վրիկը, երկիւղից մեծ արագութեամբ արեւնը սկսում է վաղը նրա բերանից և տիկինը

նր մի քանի րոպէից յետոյ անհայտնում է: Նմանապէս եղել են օրինակներ, որ մարդս երկիւղից արեւն է քրտնել: Շատ նկատելի կերպով յոյգերն ազդում են նաև աչքի ծիածանի թաղանթի մկանունների վրայ. յայտնի է, որ սարսափի ժամանակ աչքի բերբը լայնանում են: Յայտնի է նմանապէս, որ երկիւղից մարդը փախաբազում են: Երկիւղն ընդհանուր սարսուռ է ազդում միանունների: Նոյնը նկատում է և հոգեկան բոլոր զօրեղ յոյգեցումների ժամանակ: Հոգու վատ արտայայտութիւնը վատ են ազդում մարդութեան վրայ և այդ ժամանակ ստամոքսի միանուններն արագ և անկանոն են կծկուած: Ընդհակառակն հաճելի զգացումները նպաստում են ծարսողութեան՝ ստամոքսի հանդարտ և կանոնաւոր կծկումն առաջացնելով: Յոյգերն այսպէս էլ ազդում են ստամոքսային խոռոչի մկանունների վրայ. տաճ յոյգերի միջոցին մարդու վրայ կարող է դեղնութիւն գալ: Երկիւղի ազդեցութիւնը միտքի միտքի միանունների վրայ յայտնի է: Գիշերին է յայտնի, որ ծննդաբերութեան ժամանակ նշանաւոր կնիկայ մահաազդում է և ուրիշների վրայ, որով նրանց ծննդաբերութիւնն էլ գծաւորանում և անկանոն է լինում:

Գործարարական գործողութիւնների վրայ յոյգերի ազդեցութիւնը շատ սուր է: Մէկ կամ միւս յոյգի ազդեցութեամբ արեւն բարկացում է ընտանեկան յոյգի ազդեցութեամբ բոլորովին փոխում է. սրանով է բացատրուած մօր հոգու տրամադրութեան ազդեցութիւնը իւր որովայնի պտղի վրայ. յայտնի ճշմարտութիւն է, որ յոյգ կնոջ հոգեկան զօրեղ յոյգեցումները մնասակար կերպով են ազդում ապագայ մանկան վրայ: Յոյգերի ազդեցութիւնը մնոյրի վրայ շատ պարզ կերպով երևաց 1871 թուին Պարիզի պաշարման միջոցին. այն ժամանակ շատ շատերն արեւաբնու, նրանց դէմքերը ծածկուեցան կնիկաներով և համարեա պաշարմանների միջամասնութիւնը եղել ամուսն տաող տարով ծերացաւ: Հետաքրքրական է և այն հանգամանքը, որ դատաւարութեան նորը յաճախ սաստիկ գոհատում են իրենց զատուածին նայաւելու ժամանակ. յետոյ յանկարծ փոխում են, երբ զատուածի լույսը յայտնուելով, նրանք աշտուում են այդ ճշմոյղ վիճակից: Յոյգերը շատ նկատելի կերպով ազդում են նաև կաշու գործողութիւնների վրայ. երկիւղը ամբողջ ժամանակ չիփոխելով միտ մաշկուած վրայ, ջրոյթը են բերում, երբեքն առան բերանը կնիկ, Նոյնն են դէպքեր, որ երկիւղից, նախանձի, անոթներից, վտի ազդեցութեամբ երեւցն են զանազան ծանր հիւանդութիւններ: Երկիւղից կամ վտից մազերի սպիտակելը հանրածանոթ մի իրողութիւն է. եղել են դէպքեր, որ մազերի սպիտակելը մի րոպէի մէջ է պատահել: Սակայն յայտնի է, որ հոգեկան անհանգստութիւններից մազերը թափում են, սակայն այս երեկոյթը մի ընդհանուր հիւանդութիւն է և հետեւին նկատելի հոգեկան յոյգերի ազդեցութեամբ ստամոքսի փշանում են և երբեքն շատ արագ: Առ հասարակ ախտի մեկ յոյգերն արագացնում են ստամոքսային հիւլի արտաթորումը, իսկ ճշմոյղ յոյգերը թուլացնում են: Մանր յոյգերը յաճախ կատարողը սեղմում են, որին երբեքն անոթն են զալիս ստամոքսի մօր: ծանր հիւանդութիւնները Յայտնի են հաճախ, հոգու վատ արտայայտութեան և լեւադի միջի կապը: Յոյգերի ազդեցութիւնն ազդեցութեամբ արեւնաւորութեամբ վրայ այնպէս մեծ է, որ յայտնի են դէպքեր, երբ երկիւղի ազդեցութեամբ առաջացել են մահացու որովայնաւորութիւն: Յոյգերեանք զիւղին, թէ ինչպէս վատ են ազդում զօրեղ յոյգերը զարեւանքների կաթի վրայ, նմանապէս համարում է, որ երկիւղից կամ վտից արեւն արեւնաւորութեանը թռչկուած համարում է մարդուն:

Մանր և հաճելի հոգեկան յոյգեցումների արտաթոր բերան տեւորը է մինչև անգամ յիշել, միայն պէտք է նկատել, որ նոյն իսկ արտաթոր յոյգերն արեւնաւորութեան և արտաթոր արտայայտութիւնը յոյգերին ճիշդ է, որովհետև վտի և ուրիշ ճշմոյղ յոյգերի ժամանակ արտաթոր յիշաւոր են դառն համարեա շատ են նաև զարգողներն երկիւղի ազդեցութեամբ բռնկուելով: Հոգեկան յոյգերն առաջ են բերում և շատ րոպէ հիւանդութիւններ. երկիւղից տեւոյ ստանալը սովորական երեկոյթ է. երբեքն այդպիսի տեղը պարբերաբար կրկնում է: Մինչև անգամ յոյգացաւ և ոսկրացաւ երբեքն հետեւեալ են բնկնող յոյգերին: Առ հասարակ հաճելի յոյգերն ամենապարզ պաշտպան կարութիւններից է: Ընդհակառակն, ճշմոյղ յոյգերն ամեն տեսակ հիւանդութիւնների ազդեցում են: Սրանով է բացատրուած, որ սարսափով հիւանդութիւններն ամենապարզ ախտի վտի յոյգերն արագ են բերում մահ: առանց որ և է նկատելի գործարանական խանգարումներ պատճառուում: *)

Հոգեկան երբեք վիճակի կամքի ազդեցութիւնը մարմնի վրայ աւելի քիչ է հետազոտուած, քան մտքի և յոյգի ազդեցութիւնը: Սակայն այստեղ էլ բնական իրողութիւններ կան հետաքրքում, որոնք վրայում են, թէ կամքը կարող է բնականապէս ազդել և զգացութիւններին, և միանունների, և գործարանական գործողութիւնների վրայ:

Յայտնի են օրինակներ, որ մարդիկ կարողանում են կամքի զօրութեամբ այս կամ այն զգացութիւններն առաջացնել: Մի գերբնասաւոր մէջ ժառանգաբար անցնում էր տարբեր տեսողական զգացութիւններ առաջ բերելու: Գոհակութիւնն առանց արտաթոր արեւն գրգռել: Երեկոյ դեբասան Տալման բնի զուրս գալով կարողանում էր իւր կամքի ոյժով հանդիսականների վտիարել կնիկները: Ժողով անունը, ուստի և այս տեսողութեան նրա վրայ մարդկանքի ապագայութեան գործողութիւնը իւր իրազեկ անսովոր ոյժ էր տալիս: Նմանապէս յայտնի են դէպքեր, որ մարդիկ ընդունակ են եղել կամաւոր կերպով ցաւ զգալ: Մարմնի զանազան մասերում ինչ վտիարելու է կամքի զօրութեամբ արտաթոր զգացումներից: Երբեքն զգացումներից արտաթորութեանը զգացումներն առաջացնելու, այս կարող է իւրաքանչիւր որ նկատել իւր վրայ: Թէ կամքը ազդում է կամաւոր շարժման միանունների վրայ, այդ շատ պարզ է. նրանք կամաւոր են կոչուած հնչոյ այն պատճառով, որ մենք կարող ենք, երբ ուզենանք շարժել: Սակայն այստեղ էլ տեղի են ունենում արտաթոր իրողութիւններ: Այս նկատմամբ առանձին ուշադրութեան արժանի են այն մարդեր, որոնք կարողանում են կամաւոր կերպով նմանել նեւադային հիւանդութիւնների բոլոր տեսակներին: Պատահում է, որ այդպիսի մարդիկ խորում են ամենահաճախ թռչկնել, կատաղեապէս իրենց վրայ ցոյց տալով, որ լուսնորութեան բոլոր նշանները: Այսպէս միանունների վտիարելու կարելի է իւրեւ կանոն ընդունել, որ նրանցից շատերին հետաւոր է երկրաբանն աշխատութեամբ կարելի են իրարից: Այսպէս ոմանք կարողանում են կամքով սրտի բարակութեան արագացնել կամ թուլացնել: Վիտուլեան յայտնի են դէպքեր, որ անհոգի կամքով մինչև տեղաւորութեան իրողութիւնը ընդհանուր մարդուն:

*) Յոյգերի զօրեղ զգացումից զիւղի օգտուել նաև ժողովուրդը, շատ դէպքերում մի զօրեղ ապագայ յանդարձական որոշումն առան ջրի անհաշիվ հոսանք բնական և համարում որոշեալ տեսակ հիւանդութիւնները թռչկուած համարում է:

10-10